

U S T A W A

z dnia ... 2018 r.

o zmianie ustawy o Policji

Art. 1. W ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2017 r. poz. 2067 z późn. zm.¹) art. 15a otrzymuje brzmienie:

„**Art. 15a.** 1. Funkcjonariusz Policji ma prawo w trybie określonym w art. 15 zatrzymać osobę stosującą przemoc w rodzinie, która stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, określane na podstawie oceny ryzyka.

2. Funkcjonariusz Policji zatrzymuje osobę podejrzaną i kieruje wniosek o jej tymczasowe aresztowanie, jeśli przestępstwo, o którym mowa w ust. 1, zostało popełnione przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu, lub gdy groziła ona osobie doznającej przemocy zabójstwem, w przeszłości dopuściła się czynów, które stanowiły zagrożenie dla życia i zdrowia osobie doznającej przemocy lub naruszyła nakaz opuszczenia domu, zakaz kontaktowania się lub zbliżania, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy.

3. Funkcjonariusz Policji, podczas interwencji w związku z przemocą w rodzinie, ma prawo wydać w stosunku do osoby stosującej przemoc w rodzinie, która stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą doznającą przemocy w rodzinie, zakaz kontaktowania z osobą doznającą przemocy w rodzinie, zakaz zbliżania się do osoby doznającej przemocy w rodzinie lub miejsc jej regularnego przebywania. Nakaz i zakazy wydaje się na podstawie oceny ryzyka.

4. Nakaz i zakazy określone w ust. 3 można stosować także bezpośrednio po zwolnieniu osoby zatrzymanej na podstawie ust. 1.

5. Zatrzymanie, nakaz i zakazy określone w ust. 1 i 3 mogą być stosowane łącznie. Stosując zakaz zbliżania się do osoby doznającej przemocy w rodzinie funkcjonariusz Policji zakazuje także zbliżania się do miejsc jej regularnego jej przebywania.

6. Nakaz i zakazy określone w ust. 3 stosuje się na czas nie dłuższy niż 30 dni.

7. Osobę stosującą przemoc w rodzinie, w stosunku do której wydano nakaz lub zakazy określone w ust. 3, należy niezwłocznie poinformować o przyczynach ich wydania i o prawie do złożenia zażalenia, a w przypadku wydania nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą doznającą przemocy w rodzinie, wskazać placówki zapewniające miejsca noclegowe. Placówkami wskazanymi nie mogą być placówki pobytu osób doznających przemocy w rodzinie.

8. Osobie, w stosunku do której wydano nakaz lub zakazy określone w ust. 3, przysługuje zażalenie do sądu rejonowego w terminie 7 dni od dnia wydania.

¹ Zmiany testu jednolitego zostały opublikowane w Dz. U. z 2017 r. poz. 2405 oraz z 2018 r. poz. 106 i 138.

9. W sytuacji określonej w art. 572 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 155), po wydaniu nakazu lub zakazów określonych w ust. 3, funkcjonariusz Policji niezwłocznie zawiadamia sąd opiekuńczy.

10. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi w drodze rozporządzenia kryteria szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego w związku z przemocą w rodzinie służące do oceny zasadności zatrzymania, wydania nakazu i zakazów określonych w ust. 1 i 3, uwzględniając konieczność natychmiastowej i skutecznej ochrony osób doznających przemocy w rodzinie.”;

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie 30 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wydania ustawy.

Przemoc domowa jest w Polsce poważnym problemem społecznym. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i przeciwdziałaniu przemocy domowej i przemocy wobec kobiet z 2011 roku, ratyfikowana przez Polskę w kwietniu 2015 roku, nakłada szereg obowiązków związanych z zapobieganiem, wykrywaniem, karaniem przemocy domowej i przemocy ze względu na płeć, ale też porusza kwestie związane z ochroną ofiar. W obecnej sytuacji państwo Polskie nie posiada odpowiednich narzędzi do zapewnienia bezpieczeństwa ofiarom przemocy domowej. Wiedząc o tym, ofiary często nawet nie szukają pomocy, na przykład informując policję o trwającej przemocy, ponieważ boją się odwetu sprawcy w postaci eskalacji przemocy. Proponowana ustawa umożliwi policji niesienie skutecznej pomocy ofiarom poprzez natychmiastową izolację sprawcy i zapewnienie ofiarom bezpieczeństwa w ich własnym domu.

2. Rzeczywisty stan w dziedzinie, która ma być unormowana.

Przemoc domowa jest wyjątkowo trudnym doświadczeniem dla ofiary i jej najbliższych (np. dzieci, które choć nie są bezpośrednio ofiarami, są świadkami przemocy pomiędzy rodzicami). Istnieje wiele barier, które utrudniają takim osobom doświadczenie przemocy: obawa przed nasileniem przemocy, wstyd, dawne uczucie do sprawcy, chęć ochrony dzieci czy w końcu bariery natury materialnej. W przypadku przemocy domowej, jak w żadnym innym przypadku, ofiara pozostaje w codziennej, bezpośredniej i trudnej do uniknięcia bliskości do sprawcy, bo zamieszkuje z nim pod jednym dachem. Najbardziej narażone są osoby, które nie mają w pobliżu bliskiej rodziny lub przyjaciół, u których mogły by szukać schronienia, lub nie mają z nimi kontaktu (często sprawcy przemocy domowej izolują ofiarę od jej bliskich, zakazując kontaktów lub dążąc do skłócenia ich ze sobą). Trudna jest też sytuacja kobiet (najczęściej to one są ofiarami przemocy w rodzinie) z dziećmi. Ucieczka jest dla nich o wiele większym wyzwaniem, niż dla osób, z którymi nie mieszkają dzieci. Mają większe trudności w znalezieniu choćby tymczasowej kwatery, a do tego ryzykują, że ze względu na złe warunki mieszkaniowe dzieci zostaną im odebrane i przekazane do pieczy zastępczej. Takie osoby dużo częściej narażone są na trwającą latami przemoc, którą

znoszą, uzasadniając to dobrem dzieci – choć cierpienie i szkody dla rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci w rodzinach w których stosuje się przemoc, nawet gdy nie są one bezpośrednimi ofiarami przemocy, są znaczne.

Istniejące instytucjonalne formy wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie są dalece niewystarczające. W całym kraju działa zaledwie 35 Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (dane za MPiPS) i około 60 domów samotnej matki (przy czym niektóre z nich przyjmują tylko kobiety z małymi dziećmi). Pobyt w takiej placówce stanowi utrudnienie dla ofiar – mają zwykle mniej przestrzeni i komfortu niż we własnym mieszkaniu, najbliższa placówka może znajdować się daleko od pracy, szkoły czy przedszkola. Dla dzieci nagła zmiana miejsca zamieszkania, połączona z uciążliwością w edukacji, a nawet koniecznością zmiany szkoły czy przedszkola, stanowi dodatkowe cierpienie. Ponadto ośrodki oferują zwykle pobyt na czas określony, 3 miesięczny, zbyt krótki aby zorganizować sobie nowe mieszkanie (np. komunalne czy socjalne od gminy) lub sądownie doprowadzić do opuszczenia poprzedniego lokalu przez sprawcę. Centrum Praw Kobiet zwraca uwagę na to, że wiele kobiet w efekcie albo przenosi się z ośrodka do ośrodka, albo schroniska dla bezdomnych.

W obecnym stanie prawnym policja ma jedynie ograniczone możliwości usunięcia sprawcy przemocy z domu i odizolowania go od ofiar. Jeżeli sprawca jest pod wpływem alkoholu, może go zabrać na izbę wytrzeźwień, jeżeli zachowuje się agresywnie podczas interwencji – może go aresztować. Jednak te możliwości mogą być stosowane w nielicznych przypadkach. W efekcie, wiele ofiar, wiedząc że interwencja policji nie przyniesie znaczącej poprawy ich położenia i obawiając się, że może sprowokować sprawcę do eskalacji przemocy, nie szuka pomocy.

Autorki i autorzy ustawy podzielają przekonanie, zawarte w Konwencji Rady Europy, a także propagowane przez niektóre organizacje pomagające ofiarom przemocy, że to nie ofiary powinny opuszczać dom, uciekając przed sprawcą. Taki stan rzeczy jest głęboko niesprawiedliwy. Projektowana ustawa umożliwi policji, interweniującej w przypadku przemocy domowej, wydawanie natychmiastowego nakazu opuszczenia mieszkania przez osobę podejrzaną o przemoc domową. Policja będzie też mogła zakazać kontaktów z ofiarą i jej najbliższymi (np. dziećmi), odwiedzania stałych miejsc ich przebywania (w tym miejsca pracy, szkół czy przedszkoli). Ochroni to ofiary przed dalszą przemocą, a świadomość istnienia takiego rozwiązania ośmieli wiele poszkodowanych do wyzwalania się od oprawcy i wzywania na pomoc policji.

W projekcie ustawy musi być jednak też wyważone prawo do sądu i do obrony. Natychmiastowe środki izolacji, stosowane przez policję nie mogą nosić znamion kary (ponieważ obowiązuje wciąż domniemanie niewinności aż do prawomocnego wyroku), muszą być adekwatne do okoliczności i tymczasowe. Projekt ustawy zakłada możliwość wydania nakazu opuszczenia miejsca zamieszkania przez sprawcę, jeżeli funkcjonariusze ocenią, że dalsze przebywanie osoby podejrzanej o stosowanie przemocy z ofiarą i jej bliskimi pod jednym dachem będzie stanowiło zagrożenie dla ich zdrowia lub życia. W szczególności, będzie to dotyczyło przypadków w których sprawca dokonywał przemocy przy użyciu niebezpiecznego narzędzia lub w przeszłości dopuszczał się przemocy na osobie poszkodowanej i jej bliskich lub groził im. Sprawca informowany jest o podstawie prawnej i przyczynach wydania nakazu lub zakazu, może w terminie 7 dni odwołać się od niego do sądu. Policja informuje go również o miejscach, w których może szukać tymczasowego schronienia, w sposób zrozumiały nie mogą być to ośrodki przeznaczone dla ofiar przemocy domowej. Funkcjonariusze policji mogą wydawać nakazy opuszczenia lokalu i zakazy kontaktów na okres nie dłuższy niż 14 dni. Jeżeli wśród ofiar przemocy są lub mogą być nieletni, niezwłocznie zawiadamiany jest sąd opiekuńczy.

Okres 14 dni jest w założeniu twórców ustawy wystarczający, aby osoba poszkodowana podjęła dalsze kroki, mające na celu zabezpieczyć ją i dzieci przed sprawcą, na przykład założyć Niebieską Kartę, wstąpić na drogę sądową, wnioskować o sądowy nakaz opuszczenia lokalu. Jednocześnie jest na tyle krótki, aby nie naruszać praw podejrzanego.

Warto wskazać, że nie jest to jedyna sytuacja, w której policja ma uprawnienia do stosowania natychmiastowych środków, celem ochrony zdrowia i życia osób poszkodowanych w wyniku przemocy domowej. Podobne rozwiązania obecnie chronią wyłącznie nieletnich i pozwalają na zabranie poszkodowanych lub skrajnie zaniedbanych dzieci i umieszczanie ich w rodzinnej lub instytucyjnej pieczy zastępczej.

3. Różnica pomiędzy dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym.

Ustawa znacząco poszerza uprawnienia policji w trakcie interwencji w sprawie przemocy domowej. Funkcjonariusze otrzymają prawo do wydawania nakazów opuszczenia miejsca zamieszkania i zakazu kontaktów i zbliżania się sprawcy do ofiary i jej najbliższych. Zakaz może być wydany na okres nie dłuższy niż 14 dni. Osoba, wobec której wydano zakaz lub nakaz ma prawo odwołać się od niego do sądu. Funkcjonariusze

mają też obowiązek poinformować tę osobę o miejscach i instytucjach, w których może szukać schronienia.

Za złamanie wydanych przez funkcjonariuszy zakazów lub nakazów przewidziana jest kara analogiczna do złamania sądowych zakazów kontaktów – do 2 lat pozbawienia wolności.

Ustawa sprawia, że prawo osób poszkodowanych przez sprawców przemocy domowej do bezpieczeństwa i komfortu jest stawiane wyżej, niż prawo potencjalnego sprawcy. Istniejąca dotychczas luka prawna sprawiała, że w sytuacji przemocy domowej, aby uniknąć dalszej przemocy, ofiary musiały opuścić swoje miejsce zamieszkania, co dostarczało im trudności życiowych i przysparzało dodatkowego cierpienia, a także odstraszało od wezwania policji. W efekcie, prawo to sprzyjało bezkarności sprawcy. Proponowana zmiana umacnia prawa poszkodowanych w stosunku do praw sprawcy.

4. Przewidywane skutki społeczne, gospodarcze, prawne, finansowe i źródła finansowania.

Ustawa spowoduje znaczące pozytywne skutki społeczne. Dzięki tej ustawie polskie prawo będzie skutecznie chroniło ofiary przemocy domowej, umożliwiając natychmiastową izolację sprawcy przez policję. Ułatwi to wielu osobom poszkodowanym podjęcie walki o poprawę swojej sytuacji i wyjście z przemocowej relacji.

Pod względem prawnym ustawa poszerza uprawnienia policji w trakcie interwencji w sprawie przemocy domowej. Funkcjonariusze otrzymają prawo do wydawania nakazów opuszczenia miejsca zamieszkania i zakazu kontaktów i zbliżania się sprawcy do ofiary i jej najbliższych na 14 dni. Ustawa wymaga wydania aktu wykonawczego, w postaci rozporządzenia wyznaczającego kryteria szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego w związku z przemocą w rodzinie, na podstawie których wydawane są nakazy i zakazy.

Ustawa nie powoduje znaczących skutków gospodarczych ani finansowych.

5. Akty wykonawcze

Projekt przewiduje wydanie przez ministra właściwego ds. wewnętrznych rozporządzenia, które określi kryteria szacowania ryzyka zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego w związku z przemocą w rodzinie służące do oceny zasadności zatrzymania,

wydania nakazu i zakazów, uwzględniając konieczność natychmiastowej i skutecznej ochrony osób doznających przemocy w rodzinie.

[założenia]

6. Ocena zgodności projektu z prawem Unii Europejskiej.

Projekt nie jest niezgodny z prawem UE.